

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
ФИЛОЛОГИЯ ЖӘНЕ ӘЛЕМ ТІЛДЕРІ ФАКУЛЬТЕТІ
ҚАЗАҚ ТІЛ БІЛІМІ КАФЕДРАСЫ

Профессор Х.К. Мұхамбеттің 85 жылдық
және профессор А. Айғабылұлының 80 жылдық мерейтойына арналған
**«ҚАЗАҚ ТІЛ БІЛІМІ: ЛИНГВИСТИКАЛЫҚ ПАРАДИГМАЛАР
ЖӘНЕ ЛИНГВОДИДАКТИКА»** атты
республикалық ғылыми-әдістемелік конференция

МАТЕРИАЛДАРЫ

28 сәуір, 2016 жыл

Алматы 2016

*Баспаға филология және әлем тілдері факультеті
Ғылыми кеңесінің шешімімен ұсынылды*

Редакция алқасы

ф.ғ.д., профессор Салқынбай А.Б., ф.ғ.д., профессор Әлкебаева Д.А.,
ф.ғ.к., доцент Ақымбек С.Ш., ф.ғ.к., доцент Жұмағұлова А.Ж.,
ф.ғ.к., доцент Әлімтаева Л.Т., ф.ғ.к., доцент Егізбаева Н.Ж.,
ф.ғ.к., доцент Саткенова Ж. Б.

**«Қазақ тіл білімі: лингвистикалық парадигмалар және
лингводидактика» атты республикалық ғылыми-әдістемелік
конференция материалдары – Алматы: Қазақ университеті,
2016. – 425 б.**

ISBN 978-601-04-1883-7

Конференция материалдары жинағына қазақ тіл біліміндегі басым бағыттар бойынша зерттеулер, тілді оқытудың инновациялық технологиясы туралы ғылыми ой-пікірлер енгізілген.

Жинақ филолог ғалымдарға, филология факультеттерінің студенттері мен магистранттарына, PhD докторанттарына, сонымен бірге тіл білімінің мәселелеріне қызығушылық танытатын оқырмандарға арналған.

ISBN 978-601-04-1883-7

© Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ, 2016

МАЗМҰНЫ

I. ПРОФЕССОРЛАР ХАСАН КӘРІМҰЛЫ МҰХАМБЕТ ПЕН АЙТБАЙ АЙҒАБЫЛУЛЫ ТУРАЛЫ

<i>Сағындықұлы Б.</i> Кемел парасат иесі.	3
<i>Тасымов А.</i> Көрнекті ғалым Айғабылұлы Айтбайдың ғылыми мұралары жайында бірер сөз.	5
<i>Тасымов А.</i> Белгілі түркітанушы ғалым, абзал азамат, ұлағатты ұстаз Хасан Мұхамбет-Кәрімнің 85 жылдығына арналады.	9
<i>Момынова Б.</i> Ұстазға деген құрметпен.	12
<i>Салқынбай А.Б.</i> Мамандыққа адалдық.	20
<i>Кәрімов Х.</i> Кәрімов және қазіргі қазақ диалектологиясының мәселелері.	26
<i>Құлжанова Б.</i> Шоқтығы биік ұстаз.	32
<i>Егізбаева Н.Ж. А.</i> Айғабылұлы қазақ тіл білімі салаларын оқыту жайында.	34
<i>Саткенова Ж.Б.</i> Тілші, ғалым Хасан Кәрімұлы Мұхамбет ғылыми зерттеулерінің теориялық және әдістемелік сипаты.	39

II. ТІЛДІ ЗЕРТТЕУДІҢ КОГНИТИВТІК, ЛИНГВОМӘДЕНИЕТТАНЫМДЫҚ, СОЦИОЛИНГВИСТИКАЛЫҚ ЖӘНЕ ФУНКЦИОНАЛДЫ ЗЕРТТЕУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

<i>Ақымбек С.</i> Еліктеу сөздердің фоносемантикалық мәселесі.	43
<i>Амантай Т.</i> Жағымды эмоциялар тудыратын соматикалық фразеологизмдер және олардың прагматикасы.	50
<i>Аметова С.</i> Метафорадағы комбинаторлы өзгерістер.	55
<i>Алиева Д.Б.</i> Қазақ этнонимдерінің қолданысындағы ұлтты ұйыстыру идеясы туралы ақпараттар.	61
<i>Аязбаева С.</i> Қазақ тілі жұрнақтарының буын тұрқын модельдеу.	68
<i>Әбутәліп О. М.</i> Қазақтың күнтізбесіндегі этномәдени мәнділіктер.	76
<i>Әлкебаева Д.А.</i> Сөйлеу стратегиясы мен тактикасы.	83
<i>Әмірақынова Г.А.</i> Қазақ әзілдерінің танымдық ерекшеліктері.	88
<i>Бегалиева Л.Б.</i> Етістік арқылы жасалған мезгіл мәнді синонимдер.	94
<i>Болат Р.</i> Адамдардың жас ерекшелігіне байланысты мезгіл ұғымдарының түр-түспен ассоциациялануы.	101
<i>Ебелекбаева Ә.К.</i> Интонацияның функциясын суперсегментті деңгейде қарастыру.	112
<i>Жұмағұлова А.Ж.</i> Қазақ баспасөзі және сөз мәдениеті.	121
<i>Зайсанбаев Т.Қ., Шойбекова Ә.Ж.</i> Қосарлы еліктеуіш сөздердің дыбыстық ерекшеліктері.	127
<i>Иманалиева Ф.К.</i> Лепті сөйлемдердегі коммуникативтік мақсат.	134
<i>Қарабалина А.</i> Бұқаралық ақпарат құралдарында прецеденттік тақырыптарды қолданудың лингвомәдени заңдылықтары.	143
<i>Құдасова А.</i> Салт-дәстүр атауларының уәжділігі мен семантикасы.	147
<i>Лебаева А. Ж.</i> Аргументтік дискурс және оның бағалау лексикасын талдау.	152

<i>Назарова Ә.Н.</i> Гендерлік лингвистиканың зерттелу бағыты мен танымдық негізі.....	158
<i>Наурызбекова С.Н.</i> Сағи Жиенбаев лирикасындағы автор бейнесінің тілдік көрінісі.....	161
<i>Нұрмұхан Ә.С.</i> Қазақ әдебиетіндегі «күлкінің» эмоционалдық-сезімдік көріністі беруі.....	170
<i>Оспан Ә.</i> Адамдардың жас ерекшелігіне байланысты көңіл-күй ұғымдарының түр-түспен ассоциациялануы.....	174
<i>Өмірбекова Р.Қ.</i> Етістіктің категорияларының сөйлемде қолданылу принциптері.....	183
<i>Таңсықбаева Б.А.</i> Үстеу сөзжасамдық жұрнақтарының өзіндік ерекшеліктері.....	191
<i>Тасимова С.</i> Әскери терминдердің стилі.....	199
<i>Түлекова Г.Х.</i> Әлеуметтік-аффектілік игерудің нәтижесі – когнитивтік-танымдық игерудің нәтижесі.....	201
<i>Үкібаева М.</i> Тәуелдік жалғауының пайда болуы.....	209

II. ТІЛДІК ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТІҢ ҚАЛЫПТАСУЫ: ТЕОРИЯСЫ МЕН ТӘЖІРИБЕСІ

<i>Әміреев Н.Ә.</i> Өзге тілді студенттердің шығармашылық құзыреттілігін қалыптастыру.....	215
<i>Күркебаев К.К.</i> ҚР ЖОО көптілді оқыту мәселелері.....	225
<i>Қарабаева Х.Ә.</i> Тіл үйретуге бағытталған оқу құралдарының мазмұндық, құрылымдық сипаты.....	231
<i>Малик М.М.</i> Сөйлеу актілерінің әлеуметтік желілердегі көрінісі.....	237
<i>Мамаева М. Қ.</i> Сөйлемнің анықтауыш мүшесі мен айқындауыш мүшесін салыстырып өту тиімділігі.....	244
<i>Махмудова С.М.</i> Тілдік жоғары оқу орындарының студенттеріне саяси дискурстың грамматикалық аспектісін үйретуде блог технологиясының тиімділігі.....	250
<i>Мәнкеева А.</i> Түр-түстердің ассоциациялану ерекшелігінің медицинада қолданылуы.....	259
<i>Naraliyeva R.T., Bissenbayev A.K., Dosanov B.I.</i> Search and researches of innovative priorities in teaching kazakh in the polylingual sphere.....	265
<i>Нұртазина А.О.</i> Қазақ тілі сабақтарында ойындарды қолданудың тиімділігі.....	273
<i>Омарова Б. А.</i> Студенттердің ауызша сөйлеу тілін дамытуға бағытталған жаттығу түрлері.....	280
<i>Сансызбаев Ө.Т.</i> Әлеуметтік желілердегі сөз мәдениеті сын көтермейді.....	285
<i>Сарсенбаева А.О.</i> Мәдени құзыреттілікті қалыптастыруда мәтінді пайдалану технологиясы.....	290
<i>Шыныбекова А.К.</i> Қазақ тілін үйрету мақсатында зан саласы мәтіндеріне прагматикалық талдау.....	300
<i>Шегебаев А.</i> Хикаялық дастандардың жанрлық ерекшелігі.....	307

2. Балақаев М. Қазақ тілінің мәдениетінің мәселелері / М.Балақаев.- Алматы: Қазақстан,1965.-186 б.
3. Сыздық Р. Тіл мәдениеті және оның проблемалары / Р. Сыздық // Тілдік норма және оның қалыптануы.-Астана: Елорда,2001.- 230 б.
4. Педагогический словарь.-М.: Наука,1960.-774 с.
5. ОжеговЛ.И.Лексикология.Лексикография.Культураречи / Л.И. Ожегов.- М.: Высшая школа, 1974. – 352 с.
6. Қазақстан Совет энциклопедиясы.- Алматы: ҚазССР Ғылым Академиясы,1977.-631 б. Т.11.
7. Педагогическая энциклопедия.- М.: Советская энциклопедия, 1965.-311 с. Т.2.
8. Жапбаров А.Қазақ тілі стилистикасын оқыту негіздері.- Алматы: Қазақ университеті, 1991.-156 б.
9. Балақаев М., Серғалиев М. Қазақ тілінің мәдениеті: Оқулық / М.Балақаев, М. Серғалиев.-Алматы:Зият Пресс,2004.-140 б.
10. Қазақстан Республикасы Президентінің «Тілдерді қолдану мен дамыту бағдарламасы». (1998 жыл 5 – қазан).
- 11.Тілдердіқолданумендамытудың2001-2010жылдарғаарналған мемлекеттік бағдарламасы.
12. Уәлиев Н. Сөз мәдениеті / Н. Уәлиев.-Алматы,1984

ҚР ЖОО КӨПТІЛДІ ОҚЫТУ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Қуркебаев К.К.

*филология ғылымдарының кандидаты
Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ-дың доценті*

Елбасы 2008 жылғы «Жаңа әлемдегі Жаңа Қазақстан» атты Қазақстан халқына арнаған Жолдауында: «Қазақстан халқы бүкіл әлемде үш тілді пайдаланатын жоғары білімді ел ретінде танылуы тиіс. Бұлар: қазақ тілі – мемлекеттік тіл, орыс тілі – ұлтаралық қатынас тілі және ағылшын тілі – жаһандық экономикаға ойдағыдай кірігу тілі» деген болатын. Осыған орай ғылыми тұрғыдағы «көптілділік» ұғымы қоғамдық белсенділікке ие бола бастаған «Үш тұғырлы тіл» идеясымен түсіндіріліп келеді. Алайда социоллингвистикалық еңбектерде «үш тұғырлы тіл» термині кездеспейді, ал «көптілділік» терминіне социоллингвистика ғылымы тұрғысынан **көптілділік, мультилингвизм, полилингвизм** – нақтылы коммуникативтік жағдайдың әсер етуімен белгілі бір әлеуметтік ортада, мемлекетте бірден үш, «нақты коммуникативтік жағдайдың әсер етуімен белгілі бір әлеуметтік ортада немесе мемлекетте бірден

үш немесе одан да көп тілдердің қарым-қатынас құралы ретінде қызмет етуі» деген анықтама беріледі [1,68].

Көптілділік жеке адамның (индивидуумның) көптілдігі немесе ұлт пен ұлыстың көптілділігі болып бөлінеді. Халықтың өмір сүрген тілдік ортасы, әлеуметтік экономикалық және саяси жағдайы, мәдени өмірі, тұрмыс-тіршілігі секілді көптеген факторлар әсер етуі мүмкін.

Ұлттық құрамы бірыңғай, бір ғана этнос мекендейтін мемлекетте көптілділік сирек кездеседі. Жапония, Корея, Германия, Исландия сияқты мемлекеттерде жеке адамның ғана көптілділігі қолданылса, АҚШ, Ресей Федерациясы, Үндістан, Нигерия сияқты елдерде жүздеген ұлт пен ұлыс мекендейтіндіктен көптілділік құбылысы көрініс тапқан.

Мәселен, Ресейдің Дағыстан автономиялық республикасында 13 тіл болғандықтан көптілділік белгілі дәрежеде ұшырасады. Жаулап алу, халықтардың қоныс аударуы, көрші елдермен тығыз қарым-қатынас секілді тарихи себептер мен факторларға байланысты кейбір халық өкілдерінің жаппай көптілділігі қалыптасқаны белгілі.

Многоязычие, как отмечает Э.Д. Сулейменова, является неоспоримой и существенной характеристикой языковой ситуации Казахстана. Оно создается активным участием в нем казахского, русского, английского и других языков. Казахская, русская и английская языковые компетенции являются естественным отражением потребности практического и профессионального владения несколькими языками для получения реальных шансов занять в обществе более престижное социальное и профессиональное положение [2, с.117].

Бүгінгі таңдағы ҚР ЖОО білім беру жүйесінде көптілді білім беру сипаты келесідей жоспарлармен жүзеге асып келеді.

Еліміздің қазіргі заман талабына сай ҚР «Білім туралы» заңының 5-бабында «Барлық оқу орындары мемлекеттік жалпы міндетті стандартқа сәйкес мемлекеттік тіл ретінде қазақ тілін білу мен дамытуды, орыс тілі және бір шетел тілін оқып үйренуді қамтамасыз етуге тиіс» деп көрсетілген.

Осыған орай Еліміздің көптеген ЖОО жоғары білікті, бәсекеге қабілетті, қазақ, орыс және ағылшын тілдерін еркін

менгерген тілдік құзыреттілікке ие, халықаралық білім кеңістігі мен еңбек нарығында, мәдениетаралық коммуникацияға қабілетті де көптілді маман дайындауды мақсат етіп отыр.

ҚР Білім және ғылым министрлігінің статистикалық мәліметтеріне сүйенсек 360 мың күндізгі оқу бөлімінің студенттерінің 1,4 % -ы шет тілінде білім алса, , ал 40, 5 мың адамды құрайтын профессор-оқытушы құрамының 8,3% шет тілінде дәріс жүргізеді. 2011 жылы бакалавриат деңгейінің типтік оқу бағдарламасына «Кәсіби қазақ (орыс) тілі» мен «Кәсіби шет тілі» пәндері енгізіліп, Халықаралық стандарттарға сай тілдерді оқудың деңгейлік моделі жүзеге асырылып келеді.

Бүгінде институционалды және арнайы аккредиттеуден ЖОО-ры үш тілде өтіп келеді.

Магистратура, докторантураға түсу үшін ағылшын тілінен, мамандық пәндерін қазақ, орыс тілдерінен емтихан тапсыру арқылы жүзеге асыруда.

ЖОО салалық пәндері бойынша негізгі оқулықтарды қазақ, орыс, ағылшын тілдеріне аудару, құрастыру мен басып шығару бойынша жүйелі жұмыстарда жүзеге асырылуда.

ҚР ЖОО көптілді білім беру жүйесінің тиімділігі

▶ Білім алушылар әлемдік ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың қарқындылығы мен ғаламдық даму үдерістерін бағалай алады;

▶ Білім алушылар өркениет сұраныстарына жауап беретін жаңа ақпарат таратушы инженерлік-компьютерлік технологиялар тілін, саясат, бизнес, экономика тілін, халықаралық қатынастар мен іскерлер тілін игерген полимәдениетті көптілді тұлға ретінде қалыптасады.

▶ Жеке тұлғаның полимәдениеттік және ішкі әлеуетінің мүмкіндіктері ашылады;

▶ Еуропадағы мектеп түлектері мен студенттері сияқты бірнеше тілді еркін меңгерген тілдік құзреттілікке қол жеткізеді;

▶ Белгілі бір әлеуметтік топтар үшін (жасстар) жоғары еңбекақы мен тұрақты жұмыс орнын сақтап тұру мүмкіндігіне ие.

▶ Оқу пәндерін екі немесе одан да көптілде аудармасыз оқуға қол жеткізеді;

▶ Бітірушілер еңбек нарығында, өмірлік қызметте тілдік кедергілерге ұшырамайды;

▶ Көптілді меңгерген білім алушылар өзгермелі кезеңде еркін әрекеттер жасауға бейім болады;

▶ Алыс және жақын шетелдерде тілдік көмекті керек етпейді.

ҚР тіл саясатындағы көптілділіктің тиімсіз факторлары

▶ Социолингвистикалық зерттеулерге сүйенсек, кез келген әлемдік қоғамдық қауымдастықта үш тілдің бірдей бағытта, тең дәрежеде өркендеп дамуы мүмкін емес, көптілділік аясында **тілдік теңсіздік** пайда болуы әбден мүмкін;

▶ Тілдің ішкі табиғаты *сөз байлығы, лексикалық құрамы, этномәдени болмысы, лингвопоэтикалық қабілеті, коммуникативтік жүйесі* мономәдениеттік интеграцияға бейімделуі мүмкін;

▶ Орта және ортадан жоғары жастағы салалық кәсіби мамандардың біліктілік тәжірибелері мен сапалық деңгейлері ескерусіз қалуы мүмкін;

▶ Қазақ тілі дәл қазіргі таңдағыдай ғылым салаларындағы аударма тілі қызметін ғана атқаруы мүмкін;

▶ Өзге ұлт өкілдері білім алушыларының көбінесе орыс, ағылшын тілдерін меңгеру белсенділігінің артуы мүмкін;

▶ Қазіргі уақыттағыдай түрлі ресми іс-шаралар мен жиналыстарда, басқосуларда көптілділіктің ішінде орыс тілінің белсенді қолданылуы, жазбаша нысандағы ісқағаздар мен түрлі қаржылық, экономикалық есеп-қисаптар, келісім-шарттардың осы тілде жүргізілуінің ары қарай өсіп өркендеуі бек мүмкін;

▶ Қазақстанда болашақта көптілділік жеке адамның (индивидуумның) көптілділігінен жалпыхалықтық көптілділікке ұласуы мүмкін.

▶ ҚР «Тіл туралы» Заңында «Қазақстанда тұратын басқа да ұлт өкілдері тілдерінің қолданылуына және оларды үйренуге жағдай жасалады» деп көрсетілген. Алайда көптеген жергілікті кіші этникалық топтар ұйғыр, кәріс, тәжік, дүнген, шешен, татар, башқұрт, неміс және т.б тілдерінің ассимиляцияға ұшырауы мүмкін.

Еліміздегі көптілділік саясатында қазақ тілін жаһанның жарты әлемі (1,5 миллиард) сөйлейтін ағылшын тілімен, жер

бетінде 130 миллионға жуық сөйлеушісі бар орыс тілімен бір қатарға қойып бәсекелестіру қисынға келмейді. Сондықтан Қазақстандағы тіл саясатын жоспарлауда **қазақ тілінің өміршендігін** арттыратын тетіктерге баса көңіл бөлінуі тиіс.

Әлеуметтік тіл білімінде **«тілдің өміршендігі» (vitalность языка)** терминінің мәні – ол қандай да бір тілдің қоғам мұқтажығын атқара алатын қызметі, бәсекелестікке түскендегі өмір сүруге қабілеттілігі, тұрақтылығы, қажеттілігі дегенді білдіреді. Көп жағдайда тілдің өміршендігі сол елдегі жүргізіліп отырған тіл саясатының қызметінен туындайды. Әрине, ел өміріндегі қоғамдық-саяси, экономикалық, өркениеттік, жаһандық өзгерістерге басты мән беріліп, ел ішіндегі тілдік ахуал мен тілдік жағдаятқа ғылыми сараптама жүргізілмейтін болса, көптілділік аясында тілдік теңсіздік пайда болуы мүмкін. Демек, жоғарыда аталған көптілділік салдарынан пайда болған кемшіліктердің етене еніп келе жатқан көптілділік жағдайында да қайталанбасына кім кепіл ?

Сондықтан дамыған елдердегі әлемдік тәжірибені үлгі ете отырып, көптілділіктің даму бағыттары мен қоғамдық қызметін, тілдердің бір-біріне тигізетін оң және кері әсерінің шынайы бейнесін саралап, нақты жүргізілген статистикалық мәліметтер мен зерттеулер негізінде қадағалап отыратын социологиялық және әлеуметтік-лингвистикалық зерттеу орталықтарын құрып, оларға ресми мәртебе берілуі тиіс.

Екіншіден, белгілі бір кезеңдік мерзімге сәйкес ел ішіндегі тілдік жағдаят пен тілдік ахуалдың шынайы диагнозы сараланып, сол зерттеулердің негізінде тиімді заңнамалық өзгерістер енгізілгені жөн.

ҚР ЖОО көптілді білім беру саясатын жетілдіруге қажетті ұсыныстар:

► *Қазақстандық білім беру жүйесінде көптілді және билингвалды білім берудің халықаралық іс-тәжірибесінде қолданыс тапқан моделдерін енгізу;*

► *ҚР ЖОО мен серіктес шетел жоғары оқу орындарындағының негізінде отандық және шетел мамандарының қатысуымен қарқынды кәсіби-лингвистикалық курстар ұйымдастыру;*

► ҚР ЖОО тілдерді оқытудың методикалық сапасын әлемдік тіл үйрету стандарттары негізінде дамыта отырып қазақ, орыс, ағылшын тілдерінің сағат санын арттыру керек;

► Шетел жоғары оқу орындарымен бірлескен ғылыми социолингвистикалық сараптама бағдарламаларын жасау;

► Тіл үйрету оқу-әдістемелік орталығы, арнайы жабдықталған Ресурс орталықтарымен аудиториялар, аудио және бейне материалдар, оқу бағдарламаларын оқу үдерісінде кеңінен қолданылуды жүзеге асыру;

► Орта мектеп пен ЖОО арасындағы көптілділіктің құзыреттілікті сабақтастығын дамыту;

► Профессор-оқытушылар құрамының көптілділік біліктіліктерін көтеретін тиімді оқу-әдістемелік құралдармен қамтамасыз ету және оларға сыйақы жүйесін енгізу ;

► Қазақ, орыс, ағылшын тілдері бойынша студенттер мен оқытушылардың халықаралық форумдар мен конференцияларына, студенттік олимпиадаларға қатысу;

► Профессор – оқытушылар құрамы үшін шетел жоғары оқу орындарында тілдік тағылымдамалар ұйымдастыру.

► Шетелдердегі жетекші ЖОО базасы негізінде ғылыми іс-тәжірибеден өту арқылы университеттің жас педагогикалық кадрларын тілдік қайта даярлаудан өткізу.

► Республиканың жетекші университеттеріне шетел тілін жоғары дәрежеде меңгерген және пәндерді үш тілде (қазақ, орыс, ағылшын) жүргізуге дайындалған магистратура, PhD докторантура бітірген мамандарды және «Болашақ» бағдарламасының шәкірттерін оқу үдерісіне жұмылдыру.

Дүние жүзінің 26 мемлекеті өздерінің білім жүйесінің озық үлгілерімен ерекшеленеді. «Әулиелер мен оқымыстылар аралы» аталған Ирландияда білім беру жүйесі қоғаммен, қоршаған ортамен, өз ортасымен теориялық және практикалық байланыс негізінде жүзеге асырылады екен. Осындай озық модельдерді ҚР ЖОО көптілділік мәселелерімен үйлестіре отырып енгізу орынды болар еді.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Әлеуметтік лингвистика терминдерінің сөздігі// Жалпы редакциясын басқарған Э.Д.Сулейменова. – Алматы, 2002.

ТІЛ ҮЙРЕТУГЕ БАҒЫТТАЛҒАН ОҚУ ҚҰРАЛДАРЫНЫҢ МАЗМҰНДЫҚ, ҚҰРЫЛЫМДЫҚ СИПАТЫ

Қарабаева Ханшайым Әбдүтәліпқызы

Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ доценті, ф.ғ.к.

«Лингвоарна» ғылыми-зерттеу және

оқу-әдістемелік орталығының директоры

Қазақ тілін екінші тіл, шет тілі ретінде оқыту ісінің нәтижелі болуы ұсынылатын оқу құралдары мен оқулықтардың мазмұнымен, сапасымен байланысты. Қазіргі таңда жарияланған қазақ тілі оқулықтары мен оқу құралдарының саны едәуір өскен. Соған карамастан олардың сапасына қатысты мәселелер күн тәртібінен түспей келеді. Демек, тіл үйренуге арналған кітаптардың сапасын көтеріп, олардың заманауи нұсқа, үлгілерін жасаумен байланысты іс-шаралар өзекті.

Практикалық мақсатта қолданылатын оқу құралдары мен оқулықтарды жасау теориялық қағиттар негізінде ұйымдас-тырылады. Ғылыми негізде мазмұны нақтыланып, практикалық тәжірибемен сыналған оқу құралдары мен оқулықтар ғана тіл үйренушінің тілдік дағдылары мен құзіретін қалыптастыруға көмектеседі.

Мемлекеттік тіл мәртебесін иеленген қазақ тілінің қоғамдық маңызын айшықтай отырып, оның шын мәнінде мемлекеттік тіл ретіндегі қызметін іске асыру үшін үкімет тарапынан қомақты материалдық қолдау көрсетілуде. Алайда, оқу құралы мен оқулықтарды жасаумен арнайы ғылыми тұрғыда айналысатын ғылыми-зерттеу институттарының, орталықтардың кәсіби деңгейдегі әдістемелік көмегіне жүгіне аламыз ба? Жоғары оқу орындарында оқулық, оқу құралдарын жасау негізі арнайы пән немесе курс деңгейінде оқытылып, қазақ тілін екінші тіл, шет тілі ретінде оқытудың мамандарын даярлау ісі жақсы жолға қойылған деп айта аламыз ба?

Мысалы, орыс тілін шет тілі ретінде оқыту үшін ресейлік жоғары оқу орындарында, атап айтқанда МГУ-дің филология факультетінде «Теория и методика обучения русскому языку